

NIEUWSBRIEF

NUMMER 7

juli 2014

HET BEHOUDEN WAARD

Toen ik vanmiddag door een snikhete Peulenstraat fietste, werd ik verrast door Marijke Bongers. Zij zat daar voor haar winkel en bood de dorstige voorbijganger (waaronder mij) een heerlijk koel glas water of limonade aan. Zo simpel, zo gezellig. Tafeltje, stoeltje, vrolijke parasol: pure sfeer! Samen drinkend vertelde ze mij dat dit een bewuste actie is: een stukje gezelligheid in het dorp, waar mensen even stoppen voor een praatje, elkaar ontmoeten. Een simpel 'terrasje' dat de sfeer verhoogt. Wat een fantastisch initiatief! (Overigens heeft Marijke nog veel meer leuke ideeën). Zulke dingen die het dorp mooier maken, ons op ideeën brengen en ons bewust maken van wat wij samen (kunnen) hebben in ons dorp: het behouden waard! Ik zou zeggen: ga eens langs bij Marijke, maak een praatje en proef de sfeer (en/of een glas water)!

Liesbeth Leenman, redactie

Marijke Bongers, sfeer-
maker in de Peulenstraat

MET NAME

In de Ghiesen Wildeman

De gevelsteen in Binnendams, die velen zullen herkennen

Het huis is ongeveer 100 jaar en de prachtige gevelsteen die er op prijkt oogt minstens zo oud.

Niets is echter minder waar.

De heer Henk van Bennekum, beeldend kunstenaar en sedert 40 jaar bewoner van het pand Binnendams 75, heeft deze steen zelf vervaardigd toen hij er pas woonde.

Het jaartal dat er op vermeld staat, 1899, klopt ongeveer. De reden van de naamgeving? 'Er stond een mooie Gieser Wildeman (perenboom: red.) achter het huis en ja, het huis staat natuurlijk aan de Giesen, vandaar.'

Van oorsprong stond er achter het voorhuis (kamer met bedsteden) een hoepmakerswerkplaats, waarvan er in die tijd meerdere langs de Giessen te vinden waren. Grootvader Van Bennekum, die er later huisde, oefende echter dit ambacht niet uit. Hij was

schilder/barbier. Op zaterdagochtend schoor hij de boeren, die met hun grove werkknuisten zelf niet goed met het scheermes overweg konden, in de werkplaats naast het huis.

Nu staat daar een andere, modernere, aanbouw. Een mooi voorbeeld hoe oude en nieuwe architectuur goed harmoniëren.

Zoals ook in de tuin, waar een modern tuinhuis staat temidden van oeroude fruitbomen. Helaas, de Gieser Wildeman staat er niet meer bij, die is een waardige dood gestorven. Maar er zullen weinig bomen zijn die zo in de herinnering zullen blijven voortleven als deze boom, wiens gebeitelde naam tot een begrip geworden is in ons dorp.

Henk van Bennekum

UIT DE AS HERREZEN

Binnendams 26

Nog enkele maanden geleden een verbrande ruïne, nu steeds mooier!

[nieuwsbrief stichting dorpsbehoud hardinxveld-giessendam](#)

Hij zoekt de publiciteit niet, nochtans staat Kees Muilwijk volop in de publieke belangstelling met de wederopbouw van zijn boerderij Binnendams 26. Hoe leefde het hele dorp mee toen in 2012 het prachtige pand in vlammen opging.

En hoe kijkt het hele dorp met vreugde 'over zijn schouder' mee nu hij samen met o.a. zijn zoon de wederopbouw ter hand genomen heeft. Eigenhandig heeft hij, met zijn zwager, vakkundig het dak weer van een nieuwe rietlaag voorzien, wat de boerderij een groot deel van zijn oude glorie hergeeft.

Het rieten dak is klaar

Binnen is er inmiddels weer een imposant woud van dakspanten en gebinten te zien, sommige met ouderwetse houten gat-pin verbinding.

Vakmanschap!

Een prachtig staaltje vakmanschap. Het toonbeeld van het feit dat deze oude boerderij geschonden, maar tóch niet verloren is, en dankzij veel moed en noeste arbeid weer een prachtige nieuwe toekomst tegemoet gaat.

STRAATNAMEN

De straatnamen in 'Giessendam-West', in de volksmond ook wel 'Westwijk', herinneren aan het boerenleven dat in vroeger tijden in dit gebied plaatsvond. Een onderdeel van het landelijke boerenleven is het telen van fruit. Vandaar de straatnamen van oude appelrassen. Neem bijvoorbeeld de Notarisappel.

De Notarisappel is een appelras dat geteeld is door notaris J.H.Th.W. van den Ham te Lunteren in 1890. Vermoedelijk is het een zaailing van het appelras Princesse Noble waar hij veel overeenkomsten mee heeft. De Notarisappel was één van de bekendere Nederlandse appelrassen maar is in de vergetelheid geraakt vanaf de zestiger jaren. De Notarisappel voldoet het beste als hoogstamboom op droge gronden. De overgang naar laagstambomen in de commerciële fruitteelt betekende dan ook het einde voor de Notarisappel.

Zou het niet prachtig zijn als deze appel niet alleen in de straatnaam voortleefde, maar ook demonstratief aanwezig zou zijn in de straat? Een idee misschien?

De notarisappel

MR. DR. J. KOLFFGEMAAL

De ouderen onder ons praten nog steeds over 'bij de sluis', als ze het stuk dijk bedoelen tussen de Sluisweg en de oude grens tussen Boven- en Neder-Hardinxveld. Naar die sluis is de Sluisweg genoemd en Neder-Hardinxveld heet bij de bewoners ter plekke 'Beneden-Hardinxveld'. Veel belangrijker dan die sluis, bedoeld om het Kanaal van Steenenhoek in of

uit te kunnen varen, is het grote gemaal naast die sluis.

Toen in 1809 de Lingedijk bij Kedichem doorbrak was de maat vol. Er stroomde een groot gebied onder water. De boeren die de ondergelopen landerijen niet langer konden gebruiken voor hun vee namen het niet langer. Er moest een oplossing komen voor de natuurlijke uitwatering van de Linge, die tot dan toe in Gorinchem (via de Lingehaven) op de Merwede stroomde. Na veel en lang vergaderen viel het besluit om een tien kilometer lang kanaal te graven naar een stroomafwaarts gelegen punt in Hardinxveld, waar de waterstand zo'n 75 cm lager was. Het tracé van dat kanaal zou komen te liggen langs de Wolpherensedijk en de daarop aansluitende eerder aangelegde Groenendijk¹ van Den Bout tot aan Hardinxveld.

Monumentaal wonen

Nadat het kanaal in 1819 in gebruik was genomen bleek in de daarop volgende decennia dat de natuurlijke afwatering niet functioneerde zoals men had gedacht. De watertand in de Merwede was hoger dan eerder was berekend, nadat er enkele killen in de Biesbosch waren afgesloten en doordat er steeds meer zandbanken in de Merwede ontstonden. Juist op de plaats waar het nieuwe kanaal in de Merwede stroomde ontstond zo'n grote zandbank.

Besloten werd een stoomgemaal te bouwen, net achter de monding van het kanaal. Na veel getouwtrek over wie daarvan de kosten zou moeten dragen werd met de bouw gestart en het gemaal kon in 1863 in gebruik worden genomen. Het deed dienst tot in 1937, toen de stoomketels werden afgekeurd, waardoor er niet meer met het gemaal mocht wor-

¹ De Groenendijk werd in 1739 aangelegd als slaperdijk en was bedoeld om bij een doorbraak van de zwakke Merwededijk het water op te vangen in Boven-Hardinxveld om zo de rest van de Alblasserwaard droog te kunnen houden.

den gemalen. De vraag ontstond welke oplossing het beste was: of de ketels vernieuwen, of het gemaal vergroten omdat de capaciteit veel te laag was gebleken. Besloten werd het gemaal uit te breiden, maar tot uitvoering kwam het niet. Waarom niet, is niet bekend. In 1939 werd het plan gelanceerd om een heel nieuw gemaal te bouwen. Dat plan was eerder al voorbereid, onder andere door de toen al overleden ir. Lely, bekend van de drooglegging van de Zuiderzee. Een dieselmemaal waarvan de bouw door de oorlogsjaren heel veel vertraging opliep. Uiteindelijk kon het op 31 oktober 1945 in gebruik worden genomen. Naast de dieselmotoren werd tevens een kolenvergassing in het gebouw aangebracht, zodat men in tijden van olieschaarste gewoon door kon gaan met het uitmalen van water.

Zo is het gebouw tot stand gekomen, daar 'bij de sluis', waar velen van ons met grote regelmaat langsrijden, maar het gebouw als zo gewoon ervaren, dat we het nauwelijks meer zien. Toch is het de moeite waard om daar eens even stil te staan en in ons op te nemen, wat voor wonder van vernuft hier is neergezet. Doe dat eens op een dag dat het veel heeft geregend in de Betuwe en geniet van de kracht van het uitstromende water.

Een wonder van vernuft

En dat allemaal naar aanleiding van een overstroming in 1809, die overigens van zo'n grote impact was dat de toenmalige koning Lodewijk Napoleon tijdelijk Amsterdam had verlaten om in Gorcum met eigen ogen de door die overstroming ontstane schade waar te komen nemen. Hij voer daarbij langs Hardinxveld, dus ook langs de plek waar vele jaren later de nieuwe uitwatering zou worden gereali-

seerd. De opdracht om te onderzoeken of er een kanaal moest komen om de afwatering te verbeteren is overigens door Koning Lodewijk Napoleon persoonlijk gegeven.

2014. Geen koning Lodewijk Napoleon, maar Waterschap Rivierenland geeft opdracht haar grootste gemaal, het Kolffgemaal, te renoveren. Dit is nodig om het gemaal toe te rusten voor de toekomst. Het gemaal blijft tijdens de werkzaamheden, die tot en met 2016 zullen duren, echter gewoon zijn werk doen.

Ontleend aan: J.Damen: Het Stoomgemaal te Hardinxveld-Giessendam

UIT HET NIEUWS

HET WILHELMINAVIADUCT OPEN

Na vijf maanden is het dan zover: het Wilhelminaviaduct over de A15 is open. Vijf maanden van slopen, storten, bouwen en omrijden. Een belangrijk feit op het grensgebied van Beneden- en Boven-Hardinxveld!

Een hele rust, misschien behalve voor de bewoners van de Koningin Wilhelminalaan en de Parallelweg, die vijf rustige maanden achter de rug hebben...

OPROEP

WAAR LAG DE MOLENSLOOT IN DE PEULEN?

Als in de nog nauwelijks in ontwikkeling zijnde wijk de Peulen de 'Werf Merwedestichting' wordt gebouwd, ligt daar nog geen riolering. In de documenten bij de bouwaanvraag staat beschreven dat 'de afvoer van faecalien moet geschieden door middel

van een septictank naar de achter het perceel gelegen Molensloot. Een dergelijke benaming Molensloot intrigeert. Het geeft aan dat hier een sloot moet zijn geweest waar een molen water op uitmaalde. Het is buitengewoon interessant om te weten om welke molen het hier gaat en hoe die sloot dan precies liep. Wie het weet, mag ons mailen of bellen!

VERGETEN WOORDEN- SCHOBBERDEBONK

Bijna iedereen zal wel eens dit woord hebben gehoord, maar bijna niemand zal het in de juiste context hebben vernomen. Het woord komt voor in een uitdrukking en die is: OP (DE) SCHOBBERDEBONK LOPEN.

Daarmee wordt bedoeld dat iemand een klaploper is, ergens om bedelt. Op de schobberdebonk lopen wil zeggen: lopen op de schobben (schuifjes, de resten die na het eten van de tafel geveegd worden, de kliekjes) en de resterende bonken.

Tegenwoordig kennen we het woord vooral in de modernere uitdrukking: 'hij loopt er voor schobberdebonk bij'. Daarbij doelen we dan op hoe iemand qua kleding eruit ziet.

MIJN DORP

HET LAND VAN MIJN VADER

Mijn vader had een stuk land. Niet in zijn bezit, maar in huur van de Nederlandse Spoorwegen.

En dat stuk land was niet zomaar een 'lapje grond langs de spoorlijn', nee, het omvatte veel meer.

Het was een magische plek. Daar werd hij bijna iedere zomeravond onzichtbaar naar toe getrokken en daar toverde hij van alles uit de grond. Daar bouwde ik luchtkastelen en plukte ik droomboeketten.

Mijn vader echter was er absoluut de man niet naar dit zo te verwoorden.

Hij was een nuchtere man met hart voor de natuur en zijn gezin. Hoe kon hij dit mooier combineren dan in het bijhouden van een moestuin, grenzend aan de polder?

Hier was hij buiten, met zijn hoofd in de wind en met zijn voeten en handen in de grond en kon hij zijn gezin voorzien van de nodige vitaminen. Zodoende aten wij doordeweeks andijvie, kolen, snijbiet, spinazie en vooral héél veel sla. 's Zondags kwamen steevast sperzieboontjes op ons bord; hetgeen gemaakt heeft dat die in mijn gedachten nog steeds een 'eerbiedige' groente is.

Aardappels stonden er ook, soms meerdere soorten. Zo was het traditie èn triomf op de verjaardag van mijn moeder, eind juni, de eerste 'paarsputjes' te eten. Een oud aardappelras, dat een ware delicatessenvormde! Of het nog te krijgen is?

Mijn vader
in zijn
element

's Avonds na het eten stapte mijn vader op zijn fiets en ik was er als de kippen bij hem te vergezellen.

Een prachtige manier om de vaat te ontlopen! Dat was echter niet de enige reden. Hoe heerlijk was het daar op dat land! Mijn vader die kalm bezig was in de grond, de polder: wat een rust ging er van uit. Ik scharrelde wat mee, hielp met aardbeien en bonen plukken of zat te mijmeren in de helling van de spoordijk. Als het gras van die helling lang genoeg was, maaide mijn vader het met de zeis en na een paar dagen gingen we samen grootscheeps hooien. Het hooi sloegen we op in het schuurtje dat op het

land stond, zodat onze geit 's winters ook te eten had. In de zomermaanden kreeg het beest gras, dat we langs de polderweg maaiden. Ieder avond een grote jutezak vol. De zak ging op de bagagedrager van de fiets, terwijl mijn vader (of later ik) de opening op het zadel legde en erop ging zitten. Zo gingen er wat transporten de Molenstoep op en de Kerkwegstoep af!

Met de nog lege emmer op weg naar het land

En zo werd er ook weer heel wat verder getransporteerd. Familie, burens, iedereen deelde mee in de oogst. De broers en zwagers van mijn vader hadden het niet nodig, die hadden allemaal zelf een stuk land. Op verjaardagen zaten ze bij elkaar en sneden op over hun 'slaai en andievie' en klaagden ze over knolvoet en emelten. En zo ging dat ook bij de moestuinbezitters 'langs de lijn'. Ze hielden elkaars gewassen nauwlettend in het oog en voorzagen elkaar van plantjes en raad. Hoe heerlijk was het als kind stilletjes te luisteren naar die grote mannen die nooit uitgepraat raakten over 'gewas en arbeid'! Zo bevatte 'de lijn' een eigen, aparte wereld, waar werd gedroomd en gewerkt, gedeeld en geconcurrerd, gedankt en verwenst.

Wie denkt daaraan als hij nu de Spoorweg uitgaat en de wildernis ziet langs het spoor?

Je kunt er niet eens meer (door)komen. Hier en daar wijst een vergeten appelboom nog aan het moestuin-verleden, meer niet.

Maar toch, in mijn leven heeft het wortel geschoten en vrucht gedragen, die heerlijke tijd op het land in mijn kinderjaren.

Niet uit te roeien!

Liesbeth Leenman

RECTIFICATIE

Een trouwe lezer en rasechte Hardinxveld-Giessendammer, die 'met veel genoeg de nieuwsbrief leest', plaatste een paar waardevolle kanttekeningen bij de vorige column over 'de Koepel', die wij graag doorgeven.

'Het onderschrift bij de foto van de koepel met de keet (daar hebben trouwens Evert en Alie van Lopik -de Jong ook nog gewoond) luidt: de Koepel tussen de weilanden. Nu is achterliggende polder altijd een landbouwpolder geweest. Denk er maar aan dat er sowieso al drie tuinders zaten. Timmer op de Kerkweg (naast de bussluis), Van Wingerden op de Parallelweg (het huis waar nu Kees en Emmy de Zeeuw-Mostert wonen) en nog een Timmer op de Nieuwe-weg. Daarnaast verbouwden veel groentehandelaars er hun groenten. O.a. Henk en Janus van Iperen en Ruub van Houwelingen. Het onderschrift bij de foto is een heroverweging waard!'

De Koepel omringd door akkerland

Verder bij de rubriek De seizoenen door : 'De laatste foto geeft als onderschrift: een laatste leven voor een schouw. Helaas is dit geen schouw maar een aak.'

Theo, bedankt voor je oplettendheid en meedenken!

DE VERBEELDING

GEBOUW NEDERLANDSE PROTESTANTENBOND

Het huidige gebouw van de Nederlandse Protestantebond in de Peulenstraat is eind jaren vijftig van de vorige eeuw ontstaan door een grote verbouwing van de daar voordien staande gebouwen. De kosten hiervan kwamen van bijdragen van verschillende kanten. Plaatselijk kunstschilder en beeldhouwer Aart van Bennekum bood ter gelegenheid hiervan

spontaan aan om de grote vlakken in de gevel aan de kant van de weg te versieren met drie plastieken. Elk van deze beeldhouwwerken beelden een bijbelverhaal uit: Elia door de raven gespijzigd, de verloren zoon en de Samaritaanse vrouw. Ze werden geplaatst in 196

Uit: R.P. de Groen in 100 jaar Nederlandse protestantenbond Hardinxveld-Giessendam

De 'kerk met de beelden'

HEIKELIGHEDEN

Het heeft heel wat voeten in aarde gehad voordat de oude Achterdijk (onderdeel van het Pelgrimspad) weer geopend was voor publiek. Reden voor sluiting: loslopende honden die het vee op/naast het pad opjaagden/bang maakten. Zelfs zo dat schapen er miskramen van kregen. Helaas blijkt dat veel hondenbezitters er nog geen lering uit getrokken hebben en ondanks diverse verbodsborden hun huisdier vrolijk los laten rennen. Jammer, want mogelijk dreigt er weer sluiting en wie zegt dat dan niet voor goed is? Dat zou toch zeer te betreuren zijn!

Een dame en heer vonden 't verre van fijn omringd door loslopende honden te zijn. Ze waren dan wel op de Achterdijk maar ze waren daarom nog niet achterlijk: hier hoorden honden toch echt aan de lijn!

Dat laat aan duidelijkheid niets te wensen over

DE SEIZOENEN DOOR

In juni bloeiden de braamstruiken langs de Achterdijk overdadig

Waterpret in de Giessen

Een zonnestraal tussen asfalt en beton

WILT U DE NIEUWSBRIEF OOK GRATIS ONTVANGEN?

STUUR UW E-MAILADRES NAAR

INFO@DORPSBEHOUD.NL

COLOFON

Redactie : Liesbeth Leenman
Tekst : Liesbeth Leenman en Dick de Jong
Foto's : Ewoud Klop, Liesbeth Leenman en anderen
Fotobewerking : Ewoud Klop

Secretariaat: Kerkweg 72, 3371 AG Hardinxveld-Giessendam
www.dorpsbehoudhg.nl info@dorpsbehoud.nl